

ZRAKOPLOVNA TEKMA V REIMSU

V književnem delu koledarja je na prvem mestu lepa pesem društvenega urednika prof. F. Rožiča: „Ilirskoj zvezdi Ljudevitu Gaju“. Isti pisatelj je v članku: „Ljudevit Gaj“ obširno in poljudno opisal življenje in delovanje tega zaslužnega Ilirca. Župnik M. Hok je opisal: „Hrv. hodočašče v Lurd g. 1908“, a učitelj M. Galović svoje vtise iz razstave v Pragi. Opisuje češko varčnost, razboritost in marljivost in opozarja, naj bi v tem Hrvati Čehe posnemali. Letos je minulo sto let, odkar se je porodil prvi društveni predsednik kanonik Tomaž Gajdek. Društveni urednik je posvetil temu vrlemu možu lep sonet in potem še opisal njegovo ljubezen do hrvaškega naroda in pa zasluge, katere si je pridobil za Jeronimsko društvo. Povest: „Braća“ je zajel društveni predsednik P. Leber iz narodnega življenja. Od dveh sinov, katerih oče je padel pod Jelačićem v boju s Turki, postane eden dober in umen kmetovalec, a drugi postane po skrbi Jelačićevi častnik, ki se potem, ko je umirovljen, tudi bavi doma z gospodarstvom. Pripovedovanje je kratko in poljudno in ljubezen do naroda in njegovega gospodarskega napredka preveva ves spis. Pesnik V. Gjurin je tudi letos spesnil za „Danico“ štiri lepe: „Prigorčice“. Poljudni pisatelj župnik I. Šafran uči v članku: „Iz v o r s v e g a d o b r a“ narod, naj ne zapuša ob nedeljah in praznikih sv. maše, — potreben nauk, posebno za nekatere kraje. Dr. R. Horvat je opisal v daljšem članku junaškega hrvaškega bana Jelačića, a urednik Rožič mu je posvetil lepo pesem: „Mjeden konjik“. Opisana sta tudi dva škofa, senjski, dr. Anton Maurovič, in naslovni škof Pavel Gugler, ki je bil velik dobrotnik ne samo jeronimskega, nego sploh vseh hrvaških narodnih in prosvetnih društev. Članek: „Nova i najnovija prometna učila“ je prav umesten, naj tudi prosti narod nekaj izve o biciklih, avtomobilih, parobrodih, podmorskih ladjah, balonih in letičih strojih. Dobri gospodarski članki so: „Pravni savjeti pri trgovini marve“, „Loše i dobro uredjeno gnojište“ i „Vrijednost gnojnice“. Dr. A. Marković poučuje v dveh člankih narod, naj

se ne upira oblastim in naj se varuje pijanstva in pretepa, a članek: „Bosna i Hercegovina“ opisuje zgodovino teh dveh dežel, ki bode narod gotovo izvestno zanimala, posebno ker se je lanskega leta o tem toliko govorilo in pisalo. Iz teh kratkih obrisov lahko vsakdo spozna, da je „Danica“ skrbno in času primerno urejena, pa zato „Danico“ kakor sploh tudi Jeronimsko društvo, ki vrši med Hrvati isto zadačo, kakor naša Družba sv. Mohorja, toplo priporočamo.

Janko Bartl.

1910

Poljska.

Stefanja Laudynova: **Kwestja Polska i inne.** — Odlična poljska dama, ki prebiva v St. Peterburgu in pozna dobro rusko družbo in rusko dušo, je napisala vrsto člankov v dnevniku „Ruś“. Pozneje jih je prestavila na poljski jezik, razširila in dopolnila in izdala v posebni knjižici. V prvem članku „Stare rane“ poudarja, kako velik pomen imajo „stare rane“ za rešitev rusko-poljskega vprašanja. Dokler žive tradicije poljske, polne krvavih bojov z Rusi, dokler ima skoraj vsaka poljska rodbina med svojimi predniki ali še živečimi člani koga, ki je z lastnim življenjem posegel v oni veliki zgodovinski spor, se mora to vpoštevati, kadar se pristopi k rešitvi rusko-poljskega vprašanja. V drugem pismu zagovarja poljsko ženstvo in hvali njegove zasluge. V tretjem se obrača do ruskih žen in v četrtem do ruskega občinstva sploh. V petem pismu govori o slovanski ideji s stališča poljskega slovnanofilstva, zlasti s stališča krakovskega slovanskega kluba. Zanimiva sta še zlasti deveti list, ki razpravlja judovsko vprašanje, in deseti in zadnji z naslovom: „Kje je Rusija — narod?“

V večini točk se lahko strinjamo s pisateljico. Žalibog je tudi njen glas ostal glas „vpijočega v puščavi“.

Znicz. Miesięcznik polskiej młodzieży ze szkół średnich. Poljski dijaki srednješolci imajo dobro razvito medsebojno organizacijo, katere središče je

Krakov. Razpada na dva oddelka: Čitalniška in telovadna. Čitalniška skrbi bolj za duševno stran dijaških potreb, telovadna pa organizuje telovadbo, skupne izlete in pohode in skrbi sploh za zunanje, bolj materialne stvari. Ta dijaška organizacija je pod vodstvom profesorjev v vsaki gimnaziji zase.

Glasilu omenjene organizacije je gori navedeni list, katerega urejuje Stanislaw Koneczny, sin urednika Świata Slowianskega. List izhaja mesečno na eni poli in je urejevan in pisan izključno od srednješolskih dijakov za srednješolske dijake.

Kwartalnik Etnograficzny Lud. — V Lvovu izhaja že 15. leto po štirikrat na leto časnik „Lud“, ki se peča izključno samo z ljudoznanstvom. Omenimo ga, da obrnemo pozornost Slovencev na to pri nas malo obdelavano, toda za probujanje narodnega duha in ustvarjanje narodne kulture velevažno vedo.

0860

Maloruska.

Literaturno-naukovij Vistnik. — Najvažnejši rusinski leposlovni list je: Literaturno-naukovij Vistnik, ki izhaja 12. leto mesečno na 192 straneh. Pri Literaturno-naukovnem Vistniku so sodelovali in sodelujejo najboljši rusinski pisatelji mlajše šole. Preveva ga duh moderne secesije, toda ne skrajnji. Stoji na stališču zahodnoevropejske kulture, je kozmopolitičen, nagiba se k socializmu in radikalizmu. V verskem oziru je indiferenten ali naravnost katoličanom sovražen.

Literaturno-naukovij Vistnik je natančen odsev duha in kulture, ki preveva sedanji rod rusinskega ukrainofilskega razumništva. Kdor se pa želi natančneje seznaniti s rusinskim slovstvom zadnjih časov, naj prebira predvsem letnike Literaturno-naukovnega Vistnika, kajti v njih je nagromadeno neizmerno mnogo materiala.

0860

Naše slike.

Fortuna — boginja sreče (str. 536) je izmed klasičnih kipov starega Rima v vatikanskem muzeju. — O Križni jami (str. 549) smo letos že obširneje pisali. — Nova iznajdba za orkester je takozvani „auxeto-cello“. Na cello je pritrjen zvokovod, ki prenese zračne tresljaje v rog. Na ta način se ohrani značaj cello, a zvok je poln in mogočen. Iznašel je to glasbilo Charles Parsons. Znani cellist van Biene (str. 564) je z uspehom koncertriral v simfoničnem orkestru s tem glasbilo.

Zrakoplovstvo je glavna senzacija letošnjega leta. Priznati moramo, da so dosegli zrakoplovci lepe uspehe. V današnji številki vidijo čitatelji takozvane „aeroplane“, letalne stroje brez balonov. Na raznih tekmah so zrakoplovci pokazali prednosti svojih različnih sistemov. Na Dunaju je letal Bleriot vpricho cesarja in ogromne množice. Poizkus bratov Rennerjev se ni popolnoma posrečil. Sedanji aeroplani seveda nikakor ne morejo dovršiti takih dolgih potovanj, kakor ogromni Zeppelinov balon, a dvignili so se že do 450 m v višino in po pol ure letali z veliko brzino, prosto se kretajoč v zraku.

Madam Curie, rojena Marija Skladowska, Poljakinja, je ena največjih učenjakov na polju fizike in kemije. Skupaj s svojim možem Pierre Curie sta iznašla novo, važno prvino „radium“ in dokazala njegova svojstva s tem, da sta določila njegovo atomno težo in črte v šaru. Za to iznajdbo sta dobila leta 1903. oba skupaj Noblovo nagrado, ki se prizna vsako leto enemu človeku na svetu, ki je storil kaj posebno važnega za človeštvo. Leto pozneje so ustanovili za gospoda Curie posebno stolicu na sorbonski univerzi v Parizu. Ker ga je pa že dne 19. aprila 1906 po nesreči povozil tovorni voz in je umrl, je določil francoski naučni minister njegovo ženo za naslednico na profesorski stolicu. Madame Curie je pozneje sama iznašla še drugo prvino, katero je imenovala po svoji domovini „Polonium“. Napisala je več učenih razprav, zlasti važna je „Preiskavanja o radioaktivnih substancah“. Odkrila je razna svojstva prvin „Helium“ in „Neon“ ter preiskala razne spojine lithija.

LATHAM V SVOJEM ZRAKOPLOVU